

Η ΔΙΑΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

Παναγιώτατε, ^{Γενικέ} ~~εξοχώτατε~~ ^{κ. νουνεχέ} στρατηγέ ~~μου~~, κ. ^{κ. νομάρχ} ~~νομάρχ~~
κύριε Δήμαρχε, ^{κύριαι καί κύριοι,}

Οἱ τρεῖς τιμώμενοι σήμερον μέγιστοι
Φωστῆρες τῆς τρισηλίου θεότητος εἶναι ἐκ τῶν
προνομιούχων ἐκείνων πνευματικῶν τῆς Ἱστορίας
μορφῶν, αἱ ὁποῖαι δέν ὑπῆρξαν ἁπλῶς δέκται τῶν
ἰδεολογικῶν ρευμάτων τῶν χρόνων, εἰς τοὺς ὁποί-
ους αὗται ἔζησαν, ἀλλὰ καί διαμορφωταί τῆς πνευ-
ματικῆς εἰκόνης τῆς ἐποχῆς των. Ἐάν δέ ἡ χρονι-
κὴ περίοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτοι ἔδρασαν, ἔφη
κληθῇ ὁ χρυσοῦς τῆς Ἐκκλησίας αἰῶν, τοῦτο κατὰ
μέγα μέρος ὀφείλεται εἰς τὸν ὄντως Μέγαν Βασίλει-
ον, εἰς τὸν ὑψιπετῇ Θεολόγον Γρηγόριον καί εἰς
τὸν χρυσοῦν τὴν γλῶσσαν Ἰωάννην. Καί οἱ τρεῖς,
διὰ τῆς προσωπικότητός των καί τοῦ ἔργου των,
ἐπέθηκαν ἀνεξίτηλον τὴν σφραγίδα των εἰς τὸν αἰ-
ῶνα τῆς ἀρχμῆς των, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε καί ὁ αἰῶν
τῆς μεγίστης τῆς ἀδισαίρετου Χριστιανικῆς Ἐκκλη-
σίας ἀρχμῆς. Πόση δέ εἶναι ἡ ἐν γένει εἰς τό σύνο-
λον ἔργον τῆς Ἐκκλησίας συμβολή τῶν Τριῶν Μεγά-
λων Ἱεραρχῶν δύναται νὰ γίνῃ ἀντιληπτόν, ἐάν
σκεφθῶμεν, ὅτι τό συγγραφικόν των μόνον ἔργον

καταλαμβάνει τούς 21 ἐκ τῶν 161 ^{μεγάλων} τόμων τῆς Ἑλ-
ληνικῆς Πατρολογίας. Ἦτοι τῶν τριῶν τούτων Πατέ-
ρων τὰ ἔργα ^{καταλαμβάνουν} τὸ 1/8 ^{27 ἐργα. Πατρωνία} ἐνφ' ὧς ὑπόλοιπα
7/8 ^{ὑποφίλιχα καὶ τὰ ἔργα} ὅλων τοῦ ὑπολοίπου ⁵⁵
^{ἐρίσαν} Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Τοιουτοτρόπως, οἱ τρεῖς
οὔτοι Πατέρες ἀποδεικνύονται ὄχι μόνον ἀνυπέρβλη-
τοι τῆς χριστιανικῆς μάνδρας ποιμένες, ἀλλὰ καί
μεγάλοι τῶν Γραμμάτων καί τοῦ Πνεύματος σκαπανεῖς,
ὁμοίους τῶν ὁποίων δυσκόλως δύναται ἡ ἀνθρωπότης
νὰ ἀντιπαρατάξῃ. ~~Ἡμεῖς μὲν οὖν~~ Δικαίως ὅθεν ἡ
νεωτέρα ἑλληνικὴ Παιδεία ἐπέλεξε τούτους ὡς προ-
στάτας αὐτῆς καί πρότυπα, καθιέρωσε δέ κοινόν τῆς
μνήμης αὐτῶν ἐτήσιον ἑορτασμόν, ὀρίσασα ἵνα ἐκ-
στοτε, λέγωνται τὰ δέοντα περὶ αὐτῶν καί τοῦ ἔργου
των ^{καὶ τῆς ἐποχῆς τῶν} Ἐντεῦθεν καί ὁ ὁμιλῶν, ἐπόμενος τῇ εὐγενεῖ
τοῦ ἀξιοτίμου κυρίου Πρυτάνεως προσκλήσει, προέ-
κρινεν, ἵνα ὁμιλήσῃ περὶ τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν των
διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Διότι τοῦτο ἀφ' ἑνός
μέν κατὰ σημαντικόν μέρος εἶναι ἄμεσον ἢ ἔμμεσον
ἀποτέλεσμα τῆς εὐρυτέρας ἀκπινοβολίας καί τῆς
προσωπικῆς δράσεως τῶν ἰδίων, ἀφ' ἑτέρου δέ ^{ἀναι} τὸ
πολιτιστικόν καί πνευματικόν πλαίσιον, ἐντός τοῦ
οποίου διεμορφώθη καί εἰργάσθη ἡ σήμερον τιμωμένη
τῶν μεγάλων τούτων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τριάς.

Τὰ χρονικὰ ἐπομένως ὅρια, ἐντός τῶν ὁποί-
ων θά κινηθῇ ἡ διαπραγμάτευσις τοῦ θέματος εἶναι
ἐκ προτέρου ^{ἐκ} τοῦ βίου καί τῆς δράσεως τῶν Τριῶν
Ἱεραρχῶν καθωρισμένα. Ἐμφανίζονται κατὰ τι μι-

κρότερα τῶν τριῶν τετάρτων ἐνός αἰῶνος, ἐκτεινόμενα ἀπό τῶν μέσων περίπου τοῦ τετάρτου αἰῶνος μέχρι καί τῶν ἀρχῶν τοῦ πέμπτου αἰῶνος. Τά τοπικά δέ ὅρια καλύπτουν σχεδόν ὁλόκληρον τόν τότε γνωστόν κόσμον. Ἀρχίζουν δηλαδή ἀπό τῶν παρυφῶν τῶν σημερινῶν Ἰνδιῶν καί ἐκτείνονται μέχρι καί τῶν Ἰβηρικῶν ὁρέων καί τῶν βορείων ἀκτῶν τῶν βρετανικῶν νήσων, καί ἀπό τῶν πρὸς τήν Μεσόγειον μερῶν τῆς Μαύρης Ἠπείρου μέχρι καί τῶν νοτίων κρασπέδων τῶν χωρῶν τοῦ ἀκροτάτου βορρᾶ.

Τέλος, εἰς τήν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος θά προχωρήσωμεν, ἀρχίζοντες ἀπό τήν κατὰ τόπους ἐμφανιζομένην εἰκόνα τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, διὰ νά καταλήξωμεν εἰς τὰς ^{αἰδέσθαι κατεβλήθησαν} προσπασθείας καί ἑξ' αὐτῶν πρὸς ὅσα εἰργάσθησαν χάριν αὐτῆς καί μεταξὺ τῶν ὁποίων ~~ἡ ἀποστολή~~ ^{ἡ ἀποστολή} ἐξέχουσαν θέσιν κατέχουν οἱ Τρεῖς ἐορταζόμενοι Ἱεράρχαι.

Καί τώρα, διὰ νά προχωρήσωμεν ἀπό τῶν πρὸς ἡμᾶς πλησιεστέρων πρὸς τὰ ἀπώτερα, ὧς ἀρχίσωμεν ἀπό τῆς Ἑλλάδος. Περὶ αὐτῆς, πληροφορούμεθα, ὅτι κατὰ τήν ἐποχὴν περίπου τοῦ θανάτου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐν Κρήνῃ μὲν ὁριθμός Ἰουδαίων προσῆλθεν εἰς τόν Χριστιανισμόν, ⁽⁸⁾ ἡ δέ Μητρόπολις τῆς Γόρτυνος, ὅπου ἐμαρτύρησαν οἱ ἅγιοι Δέκα, ἀπό ἀπόψεως χριστιανικῆς εὐρύσκετο εἰς μεγάλην ⁽⁹⁾ ~~ἐκμῆν~~ ^{ἐκμῆν}, ἔχουσα ὑπ' αὐτὴν ἑνδεκα ἐπισκοπὰς. Προχωροῦντες πρὸς τήν κυρίως Ἑλλάδα, πληροφορούμεθα, ὅτι κατὰ τήν ἰδίαν περίπου ἐποχὴν ὁ Χρι-

στιανισμός περισφίγγει... πανταχόθεν τό ἄστυ" τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς Ἐλευσίνα, ἔνθα ὑπῆρχε ναῖδριον τοῦ ἁγίου Ζαχαρίου, καί εἰς Μέγαρα ὁ Χριστιανισμός εἶχεν ἀρκούντως διαδοθῇ ἤδη ἀπό τοῦ δ' αἰῶνος, ἐνῷ τὰ σπουδαιότερα σπήλαια τῶν πέριξ τῆς πόλεως βουνῶν, τὰ ὅποῖα ἦσαν ἄλλοτε ἀφιερωμένα εἰς τήν λατρείαν ἀρχαίων θεῶν, τώρα καταλαμβάνοντο ὑπὸ Χριστιανῶν ἀναχωρητῶν. Μεγαλοπρεπεῖς Ναοί, μέ ρυθμόν Βασιλικῆς εἶχον ἰδρυθῇ εἰς τὰ Καλύβια Κουβαρᾶ καί εἰς Αἴγιναν. Ἐπίσης εἰς τό Ἀμαρούσιον ὁ Χριστιανισμός φαίνεται, ὅτι εἶχεν ἤδη ἐγκατασταθῇ κατὰ τήν ἐποχὴν ταύτην. Αἱ κυρίως Ἀθῆναι ἐμφανίζονται ἀκόμη ἀνθιστάμεναι, ἀλλὰ δέν παρέρχεται δεκαπενταετία ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καί λαμβάνουν καί αὐταί πλήρως χριστιανικὴν ἐμφάνισιν.⁽¹⁰⁾ Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑπόλοιπον Ἑλλάδα, ἡ παρσία κυρίως Ἑλλάς καί αἱ Νῆσοι τοῦ Ἰονίου καί τοῦ Αἰγαίου πελάγους προεπορεύοντο εἰς τὰς χριστιανικὰς κατακτήσεις. Εἰς τὴν Β' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τοῦ 381, τῆς ὁποίας προήδρευσεν ὡς γνωστόν καί ὁ ἅγιος Γρηγόριος, ~~ἡ ἐκκλησία~~ ^{ἡ ἐκκλησία τῆς ἡμέρας} συμμετέχουν πολλοὶ ἐπίσκοποι ἐξ Ἑλλάδος, πρᾶγμα τό ὅποῖον δεικνύει, ὅτι ἡ νέα πίστις εἶχεν ἐγκατασταθῇ εἰς πολλὰς περιοχὰς αὐτῆς. Πράγματι, ὡς ἀποκαλύπτουν τὰ δι' ἀνασκαφῶν ἀνακαλυφθέντα πολυάριθμα χριστιανικὰ μνημεῖα, ὁ Χριστιανισμός εἶχεν ἀρχίσει ὄχι μόνον νὰ καταλαμβάν-

νη τόν ἕνα μετὰ τόν ἄλλον τούς εἰδωλολατρικούς
ναούς καί νά τούς μετατρέπη εἰς ἐκκλησίας, ὅπως
π.χ. ἐν Ἀθήναις, Ὀλυμπίῳ, Συκιῶνι, Κορίνθῳ κλπ.,
ἀλλὰ καί νά ἀνεγείρῃ νέους ναούς, ^{εἰς ἃς} ~~εἰς τὰς Θεσσαλι-~~
~~κάς καί Θεττακὰς ὑπάρχον δύο τεράστιαι καί μεγαλοπρεπέ-~~
~~σταται βασιλικαί, εἰς τήν Θεσσαλονίκην ἐπίσης, μία~~
~~μία ἡ τῆς Ἀχειροποιήτου καί ἡ ἄλλη τοῦ Ἀγίου~~
~~Δημητρίου, ἄλλη εἰς τό παρὰ τούς πρόποδας τοῦ~~
~~Ὀλυμπίου Δίον, ἡ τῶν Δαφνουσίων τῆς Λοκρίδος,~~
~~ἡ τῆς Παλαιοπόλεως τῆς Κερκύρας, ἡ ἐν Ἐρέσσῳ τῆς~~
~~Λέσβου βασιλική τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, ἡ τοῦ Ἀγίου~~
~~Κηρύκου ἐν Δήλῳ, ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ παρὰ τό Ἀσκληπι-~~
~~εῖον, ἰδίως δέ αἱ περίφημοι διὰ τόν διάκροσμον~~
~~τῶν καί τῶν ψηφιδωτῶν βασιλικῶν τῆς ἐν Ἡλείῳ Νι-~~
~~κοπόλεως~~ μαρτυροῦσιν ἐξαιρετικήν διάδοσιν τοῦ
Χριστιανισμοῦ κατὰ τήν περίοδον ταύτην. (11)

Προχωροῦντες πρός βορρᾶν τῆς Ἑλλάδος καί
εἰσερχόμενοι εἰς τήν σημερινήν Γιουγκοσλαβίαν, ἐ-
λθόντες ^{στ' ἄλγος} ~~ἀνενδρίσκομεν~~ ἐκχριστιανισμοῦ της
μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ε' αἰῶνος. Διὰ τήν Σαλώναν
τῆς Δαλματίας γνωρίζομεν μόνον, ὅτι αὕτη μέν ἐξα-
κολουθεῖ νά διατηρῇ τόν Χριστιανισμόν, ὅτι δέ οὗ-
τος κερδίζει ἔδαφος εἰς τὰς παρὰ τόν Δούναβιν ἐ-
παρχίας. ⁽¹²⁾ Ἡ εὐρυτέρα προσέλκυσις τῶν λοιπῶν παρα-
δουνοβίων χωρῶν, ὡς ἐπίσης τῆς Ἑλβετίας, Γερμανί-
ας καί αὐτῆς ἀκόμη τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας καί
τῆς ἀπομακρυσμένης Ἰσπανίας συμβαδίζει κυρίως
μετὰ τῆς ὁδοῦ μεταναστεύσεως τῶν βαρβάρων λαῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς βρεττανικὰς νήσους, γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τὸν δ' αἰ. ἡ Νότιος καὶ ἡ Ἀνατολική Ἀγγλία εἶχον ἐκλατινισθῆ καὶ ὅτι ὁ Χριστιανισμός εἶχε διαδοθῆ μεταξύ τοῦ λατινοφώνου πληθυσμοῦ τῶν μεγάλων πόλεων. Δύναται νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι περὶ τὸ τέλος τοῦ δ' καὶ τὰς ἀρχάς τοῦ ἐπομένου αἰῶνος, ἦτοι συγχρόνως πρὸς τὰς δραματικωτέρας ἡμέρας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, πολλαί ἀπὸ τὰς ἀριστοκρατικὰς οἰκογενείας τῆς Ἀγγλίας, εἰς περιοχὰς τινὰς δέ καὶ ἡ πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ, ἦσαν χριστιανικαί. (13)

Καί ταῦτα ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Εὐρώπην.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Ἀσίαν, διὰ μὲν τὴν Μ. Ἀσίαν εἶναι γνωστόν, ὅτι ἤδη πρὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ὁ Χριστιανισμός ἦτο εὐρέως διαδεδομένος. Εἰς δέ τὴν Ἀρμενίαν, ἤδη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ γ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ δ' αἰ., ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ ἐπικαλουμένου Φωτιστοῦ καὶ μετὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Κράτους, ὁ πληθυσμός εἶχε προσέλθει κατὰ μάζας εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ~~ἔκαστος~~ τῶν τριῶν μεγάλων Πατέρων, συνετελέσθη ἡ πνευματικὴ ^{δύναμις} καλλιέργεια τῶν οὕτως ἐπιστραφέντων, καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ δ' καὶ τὰς ἀρχάς τοῦ ε' αἰ. ἡ Ἀγία Γραφή καὶ ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα μετεφράσθησαν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς καὶ συριακῆς εἰς τὴν ἀρμενικὴν, σχηματισθέντος τότε τὸ πρῶτον καὶ τοῦ ἀρμενικοῦ ἀλφαβήτου. (14)

Εἰς τὴν βορείως τῆς Ἀρμενίας περιοχὴν τῆς Γεωργίας, ὁ Χριστιανισμός εἶχεν εἰσέλθῃ ἤδη

ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν περίοδον ἡ διάδοσις τοῦ ἐστερεοῦτο, μέχρι τῆς εἰς τὴν χώραν εἰσβολῆς τῶν Περσῶν. Οὗτοι ἠθέλησαν, διὰ πυρός καὶ σιδήρου νὰ ἐπιβάλουν τὸν Ζωροαστρισμόν, ἀλλὰ τοῦτο συνέβη μόνον πρὸς καιρόν, διότι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ εἰ. ἀπηλλάγη ἡ χώρα τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ καὶ ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξηκολούθησεν ἀνεμπόδιστος. (15)

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Περσίαν καὶ τὴν ὑπόλοιπον Μεσοποταμίαν, ὁ Χριστιανισμός μᾶλλον ἐβλάβη ἐκ τῆς ἐπισήμου ἀναγνωρίσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει διὰ τοὺς Πέρσας τὸν μισητότερον ἐχθρόν. Ἐκτοτε τὸ Περσικόν Κράτος ἐπανειλημμένως ἐπεχείρησε νὰ ἐκριζώσῃ τὸν Χριστιανισμόν. Ὁ εἰς διωγμός ~~ἐπὶ~~ ἀπὸ τούτου τὸν ἄλλον, ἀναφέρεται δέ ὅτι εἰς ἓνα μόνον ἐξ αὐτῶν εὗρον μαρτυρικόν θάνατον δεκαῖς χιλιάδες πιστῶν. (16)

Παρ' ὅλας ὅμως τὰς ἀντιξόους διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπικρατούσας ἐν Περσίᾳ συνθήκας, οὗτος ὄχι μόνον διετηρήθη, ἀλλὰ καὶ εἰς τινὰς περιοχὰς ἐσημείωσεν ἐπιτυχίας. Οὕτω γνωρίζομεν, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ~~ἐ~~ ἤκμασεν ὡς χριστιανικόν κέντρον ἡ νοτιοδυτικῶς τῆς Βαβυλῶνος πρὸς τὰ ἀραβικά σύνορα τῆς Μεσοποταμίας πόλις Χίρα, ἡ ὁποία κατὰ τὸ 410 ἦτο ἔδρα ἐπισκοπῆς. (17)

Ὀνομαστά χριστιανικά κέντρα ἦσαν ὡσαύτως καὶ ἡ κατὰ τὴν προηγουμένην περίοδον ἀκμάζουσα Ἐδεσσα,

καί ἡ Ἀδιαβηνή, εἰς δέ τήν μέσσην Περσίαν ἐσημειώθησαν ἱκαναί ἐπιτυχίαι μεταξύ τῶν αὐτοχθόνων Περσῶν τῶν Πεχλεβί (κοινῶς πεχληβάνηδων), ὅπου ἤνθησε καί σημαντική χριστιανική φιλολογία.

Τήν χριστιανικήν πίστιν ~~ἐν τῇ Περσίᾳ~~ ^{ἐν τῇ Περσίᾳ} εὐρίσκομεν διαδεδομένην καί ἀνατολικώτερον ~~ἢ τῇ Περσίᾳ~~ ^{ἢ τῇ Περσίᾳ} ἤτοι εἰς τό σημερινόν νοτιοδυτικόν, βορειοδυτικόν καί βορειοανατολικόν Ἰράν. Κατά τό τέλος τοῦ δ' καί τῆς ἀρχῆς τοῦ ε' αἰ., ὁ Χριστιανισμός ἐσημείωσεν ἐπιτυχίαν μεταξύ τῶν εὐγενῶν τῆς χώρας, ἡ κατὰ δέ τῇ 410 συνεληθοῦσα ἐκεῖ σύνοδος τῶν ἐπισκόπων προέβη καί εἰς τήν διοικητικήν ὀργάνωσιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Περσίας. Τότε, εἰς τοὺς ἤδη Χριστιανούς, ἐχορηγήθη μέν ποιά τις ἐλευθερία, ἀπηγορεύθη ὅμως ὑπό τοῦ Περσικοῦ Κράτους ἡ περαιτέρω διάδοσις τῆς χριστιανικῆς πίστεως. (18)

Ἀλλά καί πολύ ἀνατολικώτερον τῆς Περσίας, καί εἰς αὐτάς τὰς ἀπομεκλινομένας Ἰνδίας φαίνεται, ὅτι ἦτο ἔκτοτε διαδεδομένος ὁ Χριστιανισμός. Ἡ πίστις μετεφέρθη μέχρις ἐκεῖ, κατ' ἄλλους μέν πολύ ἐνωρίτερον, καθ' ὅσον εἰς τήν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον ὑπογράφεται εἰς ἐπίσκοπος ὡς "Ἰωάννης ὁ Πέρσης, πάσης Περσίας καί Μεγάλων Ἰνδιῶν". Οἱ Χριστιανοί μάλιστα τῶν Νοτίων Ἰνδιῶν ἀνάγουν τήν πρώτην διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ἰνδίᾳ εἰς τόν Ἀπόστολον Θωμᾶν, καλούμενοι μέχρι καί τῆς σήμερον Χριστιανοί τοῦ Θωμᾶ.

Εἰς τὴν Ἀραβίαν πάντως εἶναι βέβαιον, ὅτι
κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μ. Βασιλείου ἦτο διαδεδομένος
ὁ Χριστιανισμός, καθ' ὅσον εἰς μίαν συνθήκην εἰρή-
νης, τὴν ὁποῖαν ἐπέβαλεν ἡ βασίλισσα μιᾶς φυλῆς
Σαρακηνῶν, περιελήφθη ὁ ὅρος νά χειροτονηθῇ ὡς
ἐπίσκοπος ὁ μοναχὸς Μωϋσῆς, ἐπὶ δέ τοῦ Ἰοβιανοῦ,
ἦτοι τὸ 363/64, εἰς σύνοδον συνελθοῦσαν ἐν Ἀντιο-
χείᾳ, ὑπογράφεται εἰς ἐπίσκοπος τῶν Ἀράβων. (20)

¹⁰ ~~ἀπομένεν~~ ^{θα} ἐκ τῆς Ἀσίας νά ~~ἐκείνην~~ ^{ὕδαμεν} τὴν
κατὰ τὴν περιόδον ταύτην διάδοσιν τοῦ Χριστιανι-
σμοῦ εἰς τὴν καλυμμένην σήμερον Ἑγγύς Ἀνατολὴν.
Περὶ τοῦ τμήματος ὅμως τούτου, ὅπου ⁵¹ ἔδρασε καὶ ἐ-
κήρυξεν ὁ Χρυσόστομος τῆς Ἐκκλησίας, κήρυξ ^{δέν}
ὅσα ἐνδιστρίψωμεν, ~~ἐκείνην~~ ^{τὰ κατ' αὐτὴν}, καθ' ὅσον εἶναι εἰς
τούς περισσοτέρους ἐξ ἡμῶν γνωστὰ.

Τέλος, πρέπει νά προστεθῶσιν ὀλίγα τινα ἐν
σχέσει πρὸς τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς
τὴν Ἀφρικὴν. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν Β. Ἀφρι-
κὴν, ἰδίως δέ ²⁰ τὴν Καρχηδόνα, ὁρθῶς αὕτη ἐχαρακτη-
ρίσθη ὡς "ἐκ τῶν πρώτων ὀχυρῶν τοῦ ²¹ λατινογλώσ-
σου Χριστιανισμοῦ καὶ ἡ πατρίς τῆς πρώτης ἐκτεταμέ-
νης λατινικῆς χριστιανικῆς φιλολογίας". Προόδους
ἐσημείωσεν ὁ Χριστιανισμός κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην
πόσον μεταξύ τῶν αὐτοχθόνων Βερβερινῶν καὶ τῶν
Νουμηδῶν, ὅσον καὶ μεταξύ τῶν φοινικικῆς καὶ λα-
τινικῆς καταγωγῆς κατοίκων. ⁽²³⁾

Εἰς τὴν Αἴγυπτον ²⁴ ὁ Χριστιανισμός εἶχε δια-
δοθῇ πολὺ ἔνωρίς, ἐξ αὐτῆς δέ φαίνεται, ὅτι κατό-
πιν μετελαμπαδεύθη πρὸς δυσμὰς μὲν εἰς τὴν Λιβύην
καὶ τὴν Κυρηναϊκὴν, πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὴν Περσί-
αν καὶ τὴν Εὐδαίμονα Ἀραβίαν, τὴν σημερινὴν Ἰε-
μένην, πρὸς νότον δέ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Ἀθησου-
νίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν λοιπὸν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν,
ἦτοι ἐντὸς μόνον τριῶν τετάρτων τοῦ αἰῶνος, ὁ

Χριστιανισμός εἶχεν ἐπεκταθῇ εἰς δλόκληρον σχεδόν
τόν τότε γνωστόν κόσμον καί ἡδύνατο ὁ Χριστιανός,
ταξιδεύων ἀπό τῆς ὁμιχλώδους Ἀγγλίας μέχρι τῶν
θερμῶν ἀκτῶν τῆς Ἑρυθραίας καί τῶν ὀροπεδίων τῆς
Ἀβησσυνίας, καί ἀπό τῆς Ἰσπανίας μέχρι τῶν Ἰν-
διῶν νά εὔρη ἀνοιχτάς ἀδελφικὰς χριστιανικὰς ἀγ-
κλᾶς, ἐτοιμούς νά τόν ὑποδεχθοῦν.

Ποῖοι ὅμως ἦσαν οἱ ἐργάται ἐνός τοιούτου
ἔργου; Τά ὀνόματα τῶν περισσοτέρων ἐξ αὐτῶν παραμέ-
νουν ἔγνωστα μὲν εἰς ἡμᾶς, ἀπογεγραμμένα δέ μόνον
εἰς τὰς δέλτους τοῦ οὐρανοῦ. Πάντως γνωρίζομεν,
ὅτι εἰς τήν διάδοσιν τῆς πίστεως δέν εἰργάσθησαν
μόνον κληρικοὶ ~~μὲν καὶ πάντες~~ μοναχοί, ἀλλ' ὅπως
συμβαίνει εἰς πᾶσαν ἐποχὴν, κατὰ τήν ὁποίαν ἡ πί-
στις εἶναι ζῶσα καί φλογερή, εἰς τήν ἱεραποστολήν
συμμετεῖχον ὅλοι οἱ πιστοί. Πληροφορούμεθα ἐπὶ
παραδείγματι περὶ μοναχοῦ τινος, ὁ ὁποῖος εἰς τήν
περιοχὴν τοῦ Λιβάνου, ἐνδεδυμένος ὡς ἔμπορος,
εἰργάζετο ἱεραποστολικῶς, ⁽²⁶⁾ εἰς δέ τήν Ἰταλίαν τό
397 τρεῖς κληρικοὶ εἰργάζοντο εἰς τήν ἱεραποστο-
λήν μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν ὀρέων τοῦ Tzento ⁽²⁷⁾
ἐνῷ ἀκούομεν περὶ τῶν εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Ἀνατο-
λῆς μοναχῶν καί ἀναχωρητῶν, ὡς ἐργαζομένων διὰ τῆς
ἐκχριστιάνισιν τῶν ἀγρίων φυλῶν τῆς ἐρήμου. ⁽²⁸⁾ Ἀλλὰ
καί ἔμποροι, μεταβαίνοντες ἀπό τῆς μιᾶς πόλεως
ἢ χώρας εἰς τήν ἄλλην, ἰδίως δέ εἰς τὰς περιοχὰς

τῆς μακρυνῆς Ἀνατολῆς μέχρι καί τῆς Κεντρῶας Ἀσίας, εἰργάζοντο καί διὰ τήν διάδοσιν τῆς πίστεως (29) Ἀκόμη καί οἱ χιμάλωτοι, συλληφθέντες ὑπό εἰδωλολατρικῶν στρατευμάτων, κατάρθωσαν διὰ τῆς πίστεως των νά ἐπιβληθοῦν εἰς αὐτούς καί νά ἐργασθοῦν μεταξύ αὐτῶν ὡς ἱεραπόστολοι διὰ τήν διάδοσιν τῆς χριστιανικῆς Ἀληθείας. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι, ὁ ἐκχριστιανισμός τῆς παρὰ τόν Καύκασον Γεωργίας, κατὰ τήν παράδοσιν, προεκλήθη ἀπό μίαν αἰχμάλωτον χριστιανήν, ἡ ὁποία προσείλκυσεν εἰς τήν πίστιν πρῶτον τήν βασίλισσαν καί δι' αὐτῆς τόν βασιλέα τῆς Γεωργίας, ζητήσαντα μετὰ ταῦτα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τήν ἀποστολήν κληρικῶν διὰ τήν ἐκχριστιάνισιν ὁλοκλήρου τῆς χώρας του. (30) Ἐπίσης, ἡ ἑναρξίς τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν Γότθων ὠφείλετο, κατὰ τήν μαρτυρίαν τοῦ ^{ἱστορικοῦ} Φίλοστοργίου, εἰς Καππαδόκας Χριστιανούς, ἀπαχθέντας εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπό τῶν εἰς τήν Μ. Ἀσίαν ἐπιδραμόντων βαρβάρων (Ἐκκλ. Ἰστ. II, 5).

Ἐκτός ὅμως τῶν ἀφανῶν τούτων ἡρώων τῆς διαδόσεως τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὑπάρχουν καί πρόσωπα, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα καί τήν δρᾶσιν εὐγνωμονοῦσα διέσωσεν μέχρι ἡμῶν ἡ Ἱστορία.

Καί πρῶτον, ἐκ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, καὶ πολλὰς πληροφορίας περί ἱεραποστολικῆς δράσεως ἔχομεν προκειμένου ἀφ' ἑνός μὲν περί τοῦ ποιμένος τῆς Καισαρείας, ἀφ' ἑτέρου δέ περί τοῦ ἱερομάρτυρος τῶν Κομάνων.

Ὁ Μέγας Βασίλειος, ἤδη ~~ἐποστόλῃ~~ πρός τῆς εἰς
πρεσβύτερον χειροτονίας του ~~ἐποστολῇ~~, κατὰ τὴν πενταε-
τίαν τῶν μοναχικῶν του ἀσκήσεων, εἰργάζετο ὡς ἱε-
ραπόστολος, περιοδεύων τὰς χώρας τοῦ Εὐξείνου Πόν-
του. Ἀποτέλεσμα τῶν προσπαθειῶν του, ἀλλὰ καί μετ'
γάλη βοήθεια εἰς τὴν ἐπιτυχῇ διεξαγωγὴν των ὑπῆρ-
ξεν ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυσις πολυαρίθμων ἀνδρώων καί
γυναικαίων μοναστηρίων. Διότι τὰ μοναστήρια, τὰ
ὅποια ἱδρυεν ὁ Μ. Βασίλειος ~~ἐν~~ ἦσαν ~~κατασκευασθέντες~~
~~ἀναχωρητῶν, οἱ ὅποιοι ἀπέφουγον τὴν μετὰ τοῦ κόσμου~~
~~ἀμελείαν καὶ μετ' ἀλλήλων ἐπαφὴν, ἀλλὰ κυψέλαι χειρωνα-~~
~~κτικῆς καὶ πνευματικῆς ἐργασίας, αἱ ὅποια ἦσαν~~
~~ἀφιερωμέναι εἰς τὴν περίθλαψιν τῶν πτωχῶν, τῶν~~
~~προσφύγων, τῶν ὀρφανῶν καὶ παντός ὁ ὅποιος εἶχεν~~
~~ὕλικήν τινα ἢ πνευματικὴν ἀνάγκην.~~ ^{καὶ} εἰς ὁλόκληρον
τόν Πόντον καί ^{ἐκεῖθεν} μετὰ ταῦτα ~~καὶ~~ ^{καὶ} εἰς τὴν ^{καὶ} Καππαδοκίαν,
ὁ Μ. Βασίλειος ^{ἔχεν} ἐγκατέσπειρε πτωχοκομεῖα, παρθενῶ-
νας, ὀρφανοτροφεῖα, νοσοκομεῖα καὶ παντός εἴδους
εὐαγῆ ἱδρύματα, τὰ ὅποια ἐχρησίμευον συγχρόνως
καὶ ὡς φάρμακα πνευματικὰ διὰ τὴν μετάδοσιν τοῦ
φωτός τῆς Ἀληθείας. Χαρακτηριστικὰ διὰ τὴν νοο-
τροπίαν τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ καί δεικνύοντα πόσον εἶ-
χε κατανοήσει τὸ ἀληθές πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ,
εἶναι ὅσα λέγει εἰς ὑποστήριξιν τοῦ εἴδους τοῦ
κοινοβιακοῦ μοναχισμοῦ, τὸν ὅποιον οὗτος εἰσήγα-
γεν. "Ὁ Θεός, λέγει, μὰς ἔπλασεν ὅπως τὰ μέλη
τοῦ σώματός μας, διὰ τὴν ἡμετέραν ἀνάγκην τοῦ
ἑαυτοῦ. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐξασκηθῇ ἡ τα-

πεινοφροσύνη, ἡ συμπάθεια ἢ ἡ ὑπομονή, ἐάν δέν
 ὑπάρχη πλησίον μας κανείς, πρὸς τόν ὁποῖον νά τὰς
 ἐξασκεῖσθωμεν; Ποίου τούς πόδας θά νίψης, ποῖον θά
 ὑπηρετήσης, πῶς θά εἶσαι ὁ ἔσχατος πάντων, ἐάν εἶ-
 σαι μόνος;" (31)

Ἡ ἱεραποστολική παράδοσις συνεχίσθη καί
 μετὰ τόν θάνατον τοῦ φωστῆρος τῆς Καισαρείας, διό-
 τι ἐξ ἐπιδράσεως ἐκπορευομένης ἐκ τῆς πόλεως παύ-
 τῆς, ~~παρὰ τὸν πόλεον~~ ^{εἰς τὴν Ἀμενικὴν Ἐκκλησίαν} ^{συνεχίζεται} περὶ τὰ τέλη τοῦ δ' αἰῶνος κίνη-
 σις πρὸς κάθαρσιν καί ἐμβάθυνσιν ^{ἐν τῇ καρδίᾳ} ~~τῆς~~ ζωῆς, τῆς ~~Ἀρ-~~
~~μονικῆς~~ ~~Ἐκκλησίας~~ (32).

Πληρέστεραι εἶναι αἱ πληροφορίες ἡμῶν περὶ
 τῆς ἱεραποστολικῆς δράσεως τοῦ ρήτορος τῆς Ἀντιο-
 χείας καί ἀδελφάντου τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς
 Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου. Κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ ἱστο-
 ρικοῦ ^ᾧ σοδωρήτου παρεχομένας εἰδήσεις, ἐνήργησε
 δραστηρίως ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς πρῶτον τῶν ἐν Κων-
 σταντινουπόλει ἐγκατεστημένων Γότθων. Ἐχειροτόνησεν
 πρεσβυτέρους, διακόνους καί ἀναγνώστας ἐξ αὐτῶν
 τῶν ἰδίων. ~~ἔτι~~ ^{ἀνὰ} γαίρην διὰ τὴν ἀποκλειστικὴν ^{ὑπὸ} αὐτῶν
 χρῆσιν ἰδιαίτερον ἐν τῇ πόλει ναόν. ^{τῆς} διὰ διερμηνέ-
 ως ~~ἰδίως~~ ὁ ἴδιος συχνότατα πρὸς αὐτοὺς "αὐτός τε...
 τὰ πλεῖστα ἐκεῖσε φοιτῶν" καί ~~ἰδίως~~, προπαρθεσκεύα-
~~σεν~~ ^{δὲν} χάριν αὐτῶν Γότθους ἱεροκήρυκας. Μαθὼν ἐπίσης,
 ὅτι γοτθικαί τινες ἐκ τῶν παρὰ τόν Δούναβιν φυλαί
 ἐδίψων μὲν τὴν σωτηρίαν ἀλήθειαν, "ἐστερῆσθαι δέ
 τοῦ τό νόμα προσφέροντος", ἐπεδόθη εἰς τό νά ἐξεύ-
 ρη τοὺς καταλλήλους ἄνδρας "τὴν ἀποστολικὴν φιλοπο-

νίαν ἐζηλωκότας", τούς ὁποίους καί ἀπέστειλε πρὸς αὐτούς⁽³³⁾ Διὰ τὴν στερέωσιν τῶν Γότθων ἐν τῇ πίστει, ἱδρυσεν ἐπίσης πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως μοναστήριον, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει τὸ κέντρον τῆς πρὸς τούς Γότθους ἱεραποστολικῆς δράσεως.⁽³⁴⁾ Διὰ τῆς μονῆς αὐτῆς ὁ Χρυσόστομος ἦλθεν εἰς σχέσιν πρὸς τούς ἔξω τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους κατοικοῦντας Γότθους, καί δὴ πρὸς τούς ἐπὶ νήσου τινός τῆς Μαύρης Θαλάσσης εὕρισκομένους, πρὸς τούς ὁποίους ἀπέστειλε καί ἴδιον ἐπίσκοπον, ὀνόματι Οὐνίλαν.⁽³⁵⁾

~~ἔπειτα~~ ^ὁ Χρυσόστομος, κατὰ τὴν σύντομον εἰρηνικὴν περίοδον τῆς ἀρχιερατείας του, ^{ἐστρεψεν} ~~ἐστρεψεν~~ τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν κάθαρσιν τῆς θρησκευτικῆς καταστάσεως, ἣ ὁποῖα ἐπεκράτει εἰς τὴν Φοινίκην, ἔνθα ἐξηκολούθουν ἀκόμη νὰ τελῶνται ἀνενοχλήτως τὰ εἰδωλολατρικὰ ὄργια, τῇ ἀνοχῇ τοῦ χριστιανικοῦ κλήρου. Στρατολογήσας, λοιπόν, "ἀσκητὰς ζήλωθ θεῶν πυρπολουμένους" καί ἐξοδίσας αὐτούς ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῶν ἀναγκαίων χρηματικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα χάριν τῆς ἱεραποστολῆς εἶχον θέσει εἰς τὴν διάθεσίν του εὐσεβεῖς δέσποιναι τῆς βασιλευούσης, ἀφ' ἑτέρου δέ διὰ τῶν ἀναγκαίων αὐτοκρατορικῶν διαταγμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ τοὺς διηυκόλυνον ἐνώπιον τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν, τοὺς ἐξαπέστειλεν εἰς τὸ ἔργον.⁽³⁶⁾

Ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ~~φανερώνει~~ ^{ἀντιφάσκει} τὴν φλογερὰν ἱεραποστολικὴν διάθεσιν τοῦ μεγάλου Ἱεράρχου ~~εἶναι~~ ^{εἶναι}, ὅτι ὄχι μόνον διαρκούσης τῆς ἐν ΚΠόλει

διαμονῆς του, ἀλλὰ καί κατὰ τὰς τόσον σκληρὰς
ἐξορίας του δέν ἔπαυσε νά φροντίζει ὑπέρ τῆς ἱερα-
ποστολῆς μεταξύ τῶν εἰδωλολατρῶν ἢ τῶν πεπλανημέ-
νων. Τοιουτοτρόπως, κατὰ τήν πρός Κουκουσόν ~~ἐξο-~~
~~ρίαν~~ του, εὕρισκόμενος ἐν Νικαίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας
ἐπληροφορήθη ~~καὶ~~ τῇ ἀποτυχίᾳ τῆς πρώτης ἱεραπο-
στολῆς εἰς τήν Φοινίκην. Δέν ἀπεθαρρύνθη ὅμως·
οὔτε κἂν ἐνόμισεν, ὅτι θά ἔπρεπε τήν νέαν του
ἀπόπειραν νά ἀναβάλῃ δι' εὐθετώτερον χρόνον. ~~Τούτων~~
Τουναντίον, ἐνῶ αὐτός εὕρισκετο ὑπό στρατιωτικὴν
συνοδείαν καί ἑσπερεῖτο καί αὐτῶν τῶν πρός συντή-
ρησιν ἀναγκαίων, πρῶτον μὲν γράφει πρός φίλον του
ἱερέα τῆς Ἀντιοχείας, ^{τὸν} παρακαλεῖ ~~αὐτὸν~~ ἀφ' ἐνός
μὲν νά ἀπευθύνῃ τὰς δεούσας προτροπὰς πρός τήν
κοιτίδα τοῦ ἐν Συρίᾳ Χριστιανισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου
δὲ νά ἀνεύρῃ μεταξύ τῶν μοναχῶν τοὺς καταλλήλους
διὰ τὸ ἔργον. Συγχρόνως, ἀναλαμβάνει νά ἐξεύρῃ
τὴν ἀρχηγὸν τῆς ἱεραποστολῆς. ~~Τούτων~~ ἀνεῦρεν
ἐν τῷ προσώπῳ ἐρημίτου τινός, διαμένοντος εἰς
σπήλαιόν τι πέραξ τῆς Νικαίας. Οὗτος εἶχεν ὀρκι-
σθῇ νά ἀποθάνῃ ἐντός τοῦ σπηλαίου, ἐντός τοῦ ὁ-
ποίου κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχεν
ἐντοιχισθῇ. ^{τὸν ἐβόμβησεν ὁ Θεὸς} ~~ἐπὶ τὴν ἐντοιχισμένην~~ ἐπανελημμένων ἐποστο-
λῶν. Τοῦ ~~ἱεροῦ~~ ~~Ἰωάννου~~ ~~ὁ ἀποστόλος~~ ἔγραψεν ~~ἐπὶ~~
~~τύπῳ~~, ὅτι θά ἔπρεπε νά ἐγκαταλείψῃ τὰ ὄρη καί
τὴν ἐκεῖ ἄγονον παραμονήν, ἢ ὁποία οὔτε τὸν Θεόν
οὔτε τοὺς ἀνθρώπους ἠδύνατο νά ὑπηρετήσῃ. ^{ἐνταῦθα} ~~μετε-~~

αγαθός
 πείσθη δ' ἐρημίτης καί ἀνέλαβε~~α~~ τήν ἀρχηγίαν τοῦ
 ἐν Τήρῳ καί Βηρυττῷ κυρίως διεξαγομένου ἔργου. (37)

Ἀλλ' εἰς τήν ἀντίστασιν τῶν εἰδωλολατρῶν
 προσετέθη τῶρα καί ἡ ἀντίδρασις τῶν ἐχθρῶν τοῦ
 ἐν ἐξορίᾳ ἀγίου. ~~Ἡ ἀντίδρασις, εὔτη ἐκ μέρους τῶν~~
~~Χριστιανῶν (ἐάν εἶναι δυνατόν νά ἀπονεμηθῇ εἰς~~
~~τοιούτους ἀνθρώπους τό τίμιον τοῦτο ὄνομα),~~ ἔχον-
 των ἐπί κεφαλῆς τοὺς κατὰ τόπους ἐπισκόπους, οἱ
 ὅποιοι διέκειντο ἐχθρικῶς πρὸς τόν Ἅγιον, ἐξοδη-
 λου~~σιν~~ ἀφ' ἐνός μὲν μέ σκώμματα, ἀφ' ἑτέρου δέ

διὰ τῆς ἐμφανιζομένης δυσκολίας, μέ χαιρεκακίαν,
~~ἡ ὁποία ἐπέφερε τήν ἀποθάρρυνσιν μεταξύ τῶν ἐργα-~~
~~τῶν τῆς ἱεραποστολῆς. Ἀπεδεικνύετο δέ οὕτω καί~~
~~εἰς τήν περίπτωσιν αὐτήν, ὅτι ἡ ἐκ τῶν ἔσω ἐκ μέ-~~
~~ρους τῶν ψευδωνύμων Χριστιανῶν ἀντίδρασις εἶναι~~
~~πολύ περισσότερον ἐπικίνδυνος ἀπὸ τήν ἐκ μέρους~~
~~τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ ἀπροκάλυπτον~~
~~ἐπίθεσιν. Διότι τό μὲν χαλυβδώνει τήν πρόθεσιν,~~
~~ἐνῶ τό ἄλλο ἀποθαρρύνει καί ἀπογοητεύει.~~

Αἰτία
 , ἀπογοητεύ~~ει~~ (ὡς) μόνον τοὺς μικροὺς καί
 ὀλογοψύχους. ~~Θε~~ ὄντως μεγάλοι ^{εἶναι} τεθεμελιωμένοι
 ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς πίστεως ~~καὶ~~ ^{καὶ} ~~οὐτε~~ ^{ἀν} πρὸ τοιούτων
~~δυσκολιῶν~~ ἀποθαρρύνονται. Πράγματι, ὁ ἐξόριστος
 εἶχε φθάσει εἰς τήν Κουκουσόν, τόν τελικόν στα-
 θμόν τῆς πορείας του, ὅτε ἐπληροφορήθη τὰ τῆς
^{νέας} ἀποτυχίας τῶν ἱεραποστολικῶν προσπαθειῶν του.
 Τὰς ἐπληροφορήσεις ἀπὸ τὸν ἐπὶ τούτῳ

ἐλθόντες ἀπεσταλμένοι, ὁ ὁποῖος διωκόμενος ὑπὸ
τῶν κατασκόπων καὶ μισθάρνων ὀργάνων τῶν ἐχθρῶν
τῆς ἱεραποστολῆς, ἐν μέσῳ μυρίων κινδύνων, κατώρ-
θωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀγρίαν ~~ἐκείνην~~ ^{ἐκείνην} περιοχὴν τῆς
Κουκουσοῦ. Τό γεγονός τῆς νέας ἀποτυχίας κατέθλι-
ψε μὲν τὴν ψυχὴν τοῦ Ἀγίου, πλήν δὲν τὸν κατέβα-
λε. ~~ὅταν~~ ^{ὅταν} Αἱ ἐμφανισθεῖσαι νέαι τερδίστιαι ὄντως
δυσκολίαι, ~~ὅταν~~ ^{ὅταν} ἀντὶ νὰ τὸν ἀπελπίσουν, ~~τὸν ἔχον~~
~~βδυσσά~~ ^{τὸν ἔχον} ὥστε ἀπὸ τοῦ ἀπομεμακρυσμένου ἐκείνου χω-
ρίου νὰ ἐπιδοθῇ μέμν νέαν ὁρμὴν εἰς τὴν συνέχισιν
τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου. Ἀμέσως ~~ἐβόησεν~~ ^{ἐβόησεν} εἰς τὴν
διδάσκειν τοῦ μεταδώσαντος τὰς εἰδήσεις ἱερέως
σημαντικὸν χρηματικὸν ποσόν, τό ὁποῖον τοῦ εἶχε
σταλῆ ἐξ εἰσφορῶν. Προσέθετε κατόπιν καὶ ἄλλο ~~χρημ.~~
ποσόν, τό ὁποῖον τοῦ ἀπέστειλεν ἐν τῷ μεταξύ εὐ-
σεβῆς κάτοικος τῆς Ἀντιοχείας. Διαγνώσας δέ,
ὅτι ὁ ἐλθὼν ἐξ Ἀντιοχείας διὰ νὰ τοῦ προσκομίσῃ
τό ποσόν, ἦτο ἄνθρωπος πίστεως καὶ ἀποφασιστικό-
τητος, κατώρθωσε νὰ τὸν κερδίσῃ ὑπὲρ τῆς ἱεραπο-
στολῆς. ~~καὶ~~ ^{καὶ} Τοῦ ἀπεσπᾶσε τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι ~~καὶ~~
^{αὐτὸς} μετέβαινεν εἰς Φοινίκην εἰς συνάντησιν τῶν
ἄλλων ἱεραποστόλων. Ἐχρᾶσε ^{καὶ} πρὸς τοὺς ἡγουμένους
τοῦ ἐν Μεσοποταμίᾳ μικτοῦ ἐξ Ἑλλήνων καὶ Σύρων
μοναστηρίου καὶ κατώρθωσε νὰ στρατολογήσῃ μετα-
ξύ τῶν ἐκεῖ μοναχῶν πολυτίμους συνεργάτας εἰς τό
ἱεραποστολικὸν ἔργον, ἐνῷ συγχρόνως εὐρ~~ῆκε~~ ^{ῆκε} καὶ
μεταξύ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς ἐν Συρίᾳ Ἀπαμείας
^{μοναστηρίων} καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς νέας ἱεραποστολῆς

~~ἀποφύγετε αὐτοὺς~~ ^{καὶ} ἱεραποστόλους. "Ετι πλέον, ^{καὶ} ἐκ
τῶν μοναχῶν τῶν μοναστηρίων τῆς περιοχῆς, ὅπου
ἦτο ἐξόριστος, ~~ἐλάλῃ~~ ^{ἐλάλει} καὶ ἄλλους συνεργάτας. Τέ-
λος, ~~ἔγραψεν~~ ^{ἔγραψε} πρὸς τοὺς ἀποθαρρυνθέντας ἱεραποστό-
λους, ἐλέγχων τὴν ὀλιγοπιστίαν των καὶ προτρέπων
αὐτούς εἰς θάρρος καὶ δρᾶσιν.

Τό φωτεινόν καὶ ζωντανόν παρᾶδειγμα τοῦ
ἱερομάρτυρος δεσμώτου καὶ αἱ ἀκούραστοι προσπά-
θειαι του ἔφεραν ἐπὶ τέλους τὸ ποθούμενον ἀποτέ-
λεσμα. Ἡ Φοινίκη ἐγένετο ~~κατὰ~~ ^{κατὰ} τό πλεῖστον χριστια-
νική.

~~ἐπισκοπικόν θρόνον τῆς ἐκκλησίας ταύτης, τὴν ὁ-
ποίαν αὐτός διὰ τῶν ἰδικῶν του προσπαθειῶν εἶχεν
ιδρύσει, δὲν ἤθελε νὰ ἴδῃ ἀνερχόμενον ἄνδρα χει-
ροτονηθέντα ὑπὸ τῶν σχισματικῶν ἀντιπάλων του.~~ (39)

Τό τολμηρότερον ὅμως ἱεραποστολικόν ^{περὶ} σχέδιον τοῦ ἐνδόξου ἐξορίστου ἦτο τό σχέδιον τοῦ πλήρους ἐκχριστιανισμοῦ τῆς Περσίας. Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου αὐτοῦ, καίτοι δ' ἐν Περσίᾳ ἐπίσκοπος Μαρουθᾶς ἦτο εἷς ἐκ τῶν ὀξυτέρων πολεμίων του, ~~ἐν τῇ παρὰ τὴν Δρῦν συνόδῳ, ὁ ἅγιος~~ ~~ᾠδύνης ὁ Χρυσόστομος~~ ἐζήτησε τὴν συνεργασίαν του. ~~εἰς τὸ ἐν σχεδίῳ ἔργον.~~ ^{ἄλλ.} ὁ Μαρουθᾶς ~~ὅμως~~ ὄχι μόνον δὲν ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐπιστολήν, ἀλλὰ καί ἀπέφυγε νὰ διέλθῃ ἐκ Κουκουσοῦ, ὅτε οὗτος περὶ τὰ τέλη τοῦ 405 μετέβαινεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Χρυσόστομος ἀπηύθυνεν εἰς αὐτόν καί δευτέραν ἐπιστολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ~~παρεκάλει τὸν Μαρουθᾶν,~~ ^{τὸν} ἵνα συμφιλιούμενοι συνεργασθῶσι πρὸς τὸ συμφέρον τῆς κοινῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ καί ταύτην ὁ πείσμων ἐπίσκοπος ἀφῆκε καί πάλιν ἄνευ ἀπαντήσεως. Τέλος, καί ἡ προσπάθεια τῆς Ὀλυμπιάδος, τὴν ὁποίαν εἶχε παρακαλέσει ὁ Χρυσόστομος, ὅπως μεθολαβήσῃ παρὰ τῷ Μαρουθᾷ, ἵνα τὸν πείσῃ, ὅπως κατὰ τὴν πρὸς Μεσοποταμίαν ἐπιστροφὴν του διέλθῃ ἐκ Κουκουσοῦ, ἔμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος. (40)

Κατὰ δέκα ἔτη νεώτερος τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἦτο ἄλλος ἱεραπόστολος, ὁ ἐν τῇ Β. Ἀφρικῇ ἱερός Αὐγουστῖνος (354-430). Οὗτος, ὅτε ἐχειροτονήθη εἰς πρεσβύτερον, ἔδυσεν ἐντός τῆς πόλεως κοινοβιακὴν μονήν, εἰς τὴν ὁποίαν καί ὅταν μετὰ ταῦτα ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος ἔζη μετὰ τῶν κληρικῶν συνεργατῶν του. Ἡ μονὴ αὕτη μετ' ὀλίγον κατέστη τὸ κέντρον, τὸ ὁποῖον ἐπρομήθευσεν εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν Β. Ἀφρικὴν τοὺς ὑπὸ ἱεραποστολικροῦ ζήλου ἐμπορομένους ἱερεῖς καί ἐπισκόπους. Οὗτοι, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν καί ἱδρυτοῦ τῆς μονῆς των, εἰργάσθησαν πρῶτον μὲν διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ δύο φοβερὰς καί ἐπικινδύνους ἀγρέσεις, τῶν καὶ Μαριχαί-
ους καί τῶν ~~καὶ~~ Δονατιστῶν, ἔπειτα δέ καί τὴν προσ-
ἐλκυσιν τῶν εἰδωλολατρῶν εἰς τὴν ἀληθεῖ πίστιν. Τὸ ἰδανικόν τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου ἦτο ἡ ἀγάπη του πρὸς τοὺς πτωχοὺς καί ὁ μοναδικὸς σκοπὸς του ἡ σωτηρία τῶν ψυχῶν. Ἀπώτερος σκοπὸς τοῦ περι-
φήμου ἔργου του, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται *de civitate Dei* εἶναι ἡ ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐνώπι-
ον τῶν εἰδωλολατρῶν ἀπολογητικὴν εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχουν ἐμπόδια διὰ νὰ κερῶνθῶν οὗτοι εἰς τὴν πίστιν. Ἐπίσης, μέγα μέρος τῶν διασω-
θειῶν μέχρι σήμερον ἐπιστολῶν του ἀπευθύνεται εἰς εἰδωλολάτρας, καλουμένους νὰ ἀπασθοῦν τὸν Χριστιανισμόν. Πόσον σοβαρὰ ἀπησχόλει τὸν ἅγιον Αὐγουστῖνον ἡ προσέλευσις τῶν εἰδωλολατρῶν εἰς

τὸν Χριστιανισμόν ἀποδεικνύεται ὅχι μόνον ἐκ τῶν
πρὸς αὐτοῦς ἀπολογητικῶν ἔργων του, ἀλλὰ καὶ ἐκ
τῶν εἰδικῶν κατηχητικῶν ἐγχειριδίων, τὰ ὅποια εἶ-
χε συγγράψῃ διὰ τὰς διαφόρους ἀναλόγως τῆς μορ-
φώσεως ἐκάστου τάξεις ~~αὐτῶν~~ *εἰσαγωγῶν. (43)*

Πολύ πρεσβύτερος καὶ τῶν ἑρριῶν) Ἱεραρχῶν
(316-11/11/397), ἀλλ' ἀποθανὼν μόλις δέκα ἔτη
πρό τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, εἶναι ὁ
ἅγιος Μαρτῖνος, ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως Τουρ τῆς
Γαλλίας, ὁ ὁποῖος ἀπὸ γερασῆς ἡλικίας ἐδείκνυνεν
~~διὰ τὰ ἀντιληφθέντα ἐξ ὅσων ἐξέκυψε ὁ χαρακτήρ τῆς αὐτοῦ ζωῆς καὶ ἀναστρέφον, ἐν~~
ὅτι κατεῖχεν ἐξόχους χριστιανικὰς ἀρετάς.

~~Δε~~ Δεκαοκταετής ~~ἔτι~~ ὑπῆρξε εἰς τὴν Ἀμιένην
ὥς στρατιώτης. Μίαν ἡμέραν τοῦ χειμῶνος, κατὰ τὴν
ὁποίαν ἐπεκράτει ἐξαιρετικὸν ψῦχος, εἶδεν ~~αὐτὸν~~
~~ἐν τῇ πόλει~~ εἰς μίαν τῶν πυλῶν τῆς πόλεως
ἕνα ἐπαίτην ~~ἰσχυρὸν~~ καὶ ριγοῦντα. Οἱ ~~μὲν δὲν ἔδω-~~
~~σαν προσοχὴν εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ ἐπαίτου, τοῦ~~
~~Μαρτίνου τὸ βαλάντιον ἦτο κενόν. Τότε~~ ~~ὁ~~ ~~ἐπαίτης~~
~~ἔχων τὴν ἁλυσὶν τοῦ ἐπαίτου~~ ~~ἔσσυρε~~ ~~τὸ~~ ~~ξίφος~~ ~~του,~~ ~~ἔσχισεν~~ ~~εἰς~~ ~~δύο~~ ~~τόν~~
~~μανδύαν~~ ~~του~~ ~~καὶ~~ ~~ἔδωκε~~ ~~τὸ~~ ~~ἥμισυ~~ ~~εἰς~~ ~~τόν~~ ~~ἐπαίτην.~~

ἔκτισεν μέ αὐτό τό ἔνουνμα". Ἄλλοτε πάλιν, τήν πα-
ραμονήν μετ' μάχης, προεκλήθη ὁ Μαρτῖνος νά παλαί-
σῃ ἀντί μικρᾶς ἀμοιβῆς, ἐκεῖνος ὅμως ἠρνήθη νά
πρόξῃ τοῦτο, διό νά μή κατηγορηθῇ δέ ὡς δειλός
ἐζήτησε τήν ἐπομένην εἰς τήν μάχην νά εἶναι ὁ-
πλος εἰς τήν πρώτην γραμμήν. Ἀλλά τήν ἐπομένην
προσῆλθεν ὁ ἐχθρός ζητῶν εἰρήνην. Μετ' ὀλίγα ἔτη
⁴⁰ ~~ὅτε~~ ὁ Μαρτῖνος ἀπεχώρησε τοῦ στρατεύματος, ⁽⁴⁴⁾ διό νά ἀφιε-
ρώσῃ τό ὑπέροχον ἔντως ταῦτα χαρίσματα τοῦ χαρακτιῆ-
ρος του εἰς τήν ὑπηρεσίαν τοῦ Κυρίου του. Πράγματι
ἐντός ὀλίγων ἐτῶν, ~~ὁ Μαρτῖνος~~ κατέστη ὁ κυριώτερος
ἱεραπόστολος ὅχι μόνον τῆς ἐπαρχίας εἰς τήν ὁποί-
αν ἀκουσίως, ἐξαπατηθεῖς διό τεχνάσματος, ἐτοποθε-
τήθη ἐπίσκοπος, ἀλλά καί τῆς Γαλλίας ὁλοκλήρου.
Ὅταν ἤρχισε τήν ἱεραποστολήν του, ἐκτός δέκα ἢ
ἐνδεκα πόλεων, ὅπου ὁ Χριστιανισμός εἶχε κάποιαν
διδόσιν, ἡ ὑπόλοιπος Γαλλία ἦτο εἰδωλολατρική, ⁽⁴⁵⁾
ἐνῷ περί τό τέλος τοῦ δ' αἰῶνος, ὅτε ἀπέθνησκει ὁ ἅγιος,
~~ὁ ἅγιος Μαρτῖνος, ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ἐβασίλευεν ἡ~~
~~εἰδωλολατρία~~ ἤδη ἐθριάμβευεν ὁ Σταυρός. Ἡ ἱερα-
ποστολική μέθοδος τοῦ ἁγίου Μαρτίνου, συνίστατο
εἰς τό νά περιέρχεται τήν χώραν κηρύσσων, ἐνῷ
συνωθεύετο ὑπό πιστῶν καί ~~ζηλωτῶν~~ συνεργάτων του.
Τοιοῦτοι ἐπί-~~περαδοίματι~~ ἦσαν ὁ *Mauvillius Ange-*
rahus, ὁ ὁποῖος συνέχισε τό ἔργον τοῦ ἁγίου
Μαρτίνου ἐν Γαλλίᾳ, ὁ Πατρίκιος, ~~ὁ ὁποῖος~~ ὅτε ἀπε-
χωρίσθη ἀπό τόν διδασκαλόν του, ἐπεδόθη εἰς τόν
~~ἐκχριστιανισμόν τῆς Ἰρλανδίας,~~ ἀνεδείχθη δ' ἰε-

ραπόστολος τῶν Ἰρλανδῶν κ.θ. Τό κήρυγμα τοῦ
ἁγίου Μαρτίνου εἰς ἐκάστην πόλιν ἢ χωρίον ἐπεστέ-
φετο διὰ τῆς πλησίον τοῦ εἰδωλολατρικοῦ νουοῦ ἀν-
εγέρσεως μιᾶς χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Αἱ ἐκκλησί-
αι αὗται μετὰ τῶν ἐγκατασπειρομένων ἐδῶ καί ἐκεῖ
μοναστηρίων, ἀπετέλουν τὰς περαιτέρω ἀφειρησίας
ἐξορμήσεως διὰ τὴν χριστιανικὴν κατάρτησιν τῆς
χώρας. Εἰς τό νῦν καταστῆ ἑλκυστικόν τό κήρυγμα
τοῦ ἁγίου Μαρτίνου τόν ἐβοήθει πολὺ ἡ ἰσχυρὰ ἐν-
τύπωσις, τὴν ὁποῖαν προεκάλει εἰς τοὺς ἀκροατάς
του ὅχι τόσο διὰ τῆς μαθήσεώς του, ἢ ὁποῖα ἦτο
μᾶλλον μετρία, ἀλλὰ διὰ τοῦ ζήλου του, τῆς ἐνεργ-
ητικότητός του, τοῦ θάρρους του, τῆς πνευματικῆς
του διαύγειας, τῆς καρπῆς του ἐμφανίσεως, πρό
πάντων δέ διὰ τῆς ἰσχυρᾶς πίστεώς του. Διηγοῦνται,
ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι, ὅτε εἰς ἓν ἐκ τῶν ταξιδίων
του συνελήφθη ὑπὸ τῶν ληστῶν καί παρ' ὀλίγον νῦν
ἐφονεύετο διὰ πελέκως, ὁδηγηθεὶς ἐνώπιον τοῦ λη-
στάρχου καί ἐρωτηθεὶς ποῖος ἦτο ἀπήντησε μέ ἀτα-
ραξίαν "εἷς χριστιανός". Ἐπειτα, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ
τοῦ ληστάρχου ἂν φοβῆται, ἀπήντησεν ἀμέσως, ὅτι
οὐδέποτε ἠσθάνετο τόν ἑαυτόν του τόσο ἀσφαλῆ
καί ὅτι ἐλυπεῖτο μόνον διὰ τὴν κατάρτησιν ἐκείνων
ποῦ τόν συνέλαβον. Ἀποτέλεσμα τῆς συνομιλίας τοῦ
ἁγίου μέ τόν ληστάρχον ἦτο, ὅτι ^{ὅτι} ἠσπάρθη οὗτος τόν
χριστιανισμόν, διηγεῖτο δέ ὁ ἴδιος ἔπειτα τὰ τῆς
ἐπιστροφῆς του. (14)

Κατὰ τέσσαρα ἔτη προεβύτερος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἀλλ' ἀποθανὼν μίαν δεκαετίαν ἐνωρίτερον αὐτοῦ ~~Χρυσόστομος~~ ἦτο ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος ὁ Μεδιολάνων (340-407). Ἡ θερμότης τῆς πίστεώς του καί ἡ εὐγλωττία του ἐκέρδισαν διὰ τὸν Χριστιανισμόν πολλὰς ἐπιφανεῖς προσωπικότητας τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης, μεταξύ τῶν ὁποίων ὀνομαστότεροι εἶναι ὁ ἱερός Αὐγουστῖνος, τὸν ὁποῖον πρό ὀλίγου ~~ἀνεφέραμεν~~, ὁ *Vigilius*, ὁ μετέπειτα ἐπίσκοπος ^{τοῦ} Τρέντο, ὁ ὁποῖος διηύθυνε καί εἰργάσθη εἰς τὴν αὐτόθι ἱεραποστολήν, κ.θ. Ἡ μεγάλη αὕτη προσωπικότης τῶν Μεδιολάνων κατηύθυνε δι' ἀλληλογραφίας τὴν ἐν Τυρόλφ ἱεραποστολήν, ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας του δέ συμπίπτει ἡ εἰς τὴν ὅλην Β. Ἰταλίαν εὐρεῖα διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ (48)

Σύγχρονος περίπου τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου ἦτο ὁ ἅγιος Φιλάστριος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεδόθη ἡ προσωνυμία "δεύτερος Παῦλος". ^{ἀπὸ ἀνέμου εἰς ἀνέμου} Περτῆρχετο γὰρ τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος προσελκύων εἰς τὸν Χριστιανισμόν ^{ταῖς ἀφωρῆαίς του διέκοψεν ὅτε ἐξέρχοντο} Ἰουδαίους καί Ἑθνικούς, ~~μέχρις οὗ τοῦ τὸν ἐγκατέστησαν~~ ἐπίσκοπον τῆς σημερινῆς *Brescia*. ^{ἐκεῖ} ἐξηκολούθησε τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον του, ἐργαζόμενος κυρίως διὰ τὴν ἐκχριστιάνισιν τῆς ἐπαρχίας του. (50)

Θὰ ἀπητεῖτο πολὺς ἀκόμη χρόνος, διὰ νὰ ἀναφερθῶσιν, ἔστω καί ~~ὅτι ὁ Χρυσόστομος~~ ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐξηκριβωμένον ἱστορικῶς, ὅτι

ἔδρασαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην διὰ τὴν διάδοσιν τῆς πίστεως. Διὰ τὸ περνωρόμενον ὅμως τοῦ χρόνου, θὰ περιοριθῶμεν μόνον εἰς ἓν ζεῦγος ἀδελφῶν, τὸν Φρουμέντιον καὶ τὸν Αἰδέσιον, οἱ ὅποιοι εἰργάσθησαν διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Αἰθιοπία. Οὗτοι, νεαροὶ τότε τὴν ἡλικίαν, συλληφθέντες αἰχμάλωτοι εἰς τὴν χώραν ταύτην, προσεφέρθησαν ὡς δῶρον εἰς τὸν βασιλέα της. Οὗτος, ἰδὼν τὴν νοημοσύνην των, ἀνέθηκεν εἰς αὐτοὺς μετὰ τινα χρόνον κρατικὰ ἀξιώματα, εἰς τὰ ὅποια καὶ ὑπηρέτησαν, ἐνῶ κατῴρθωσαν νὰ συμπήξουν μικρὰν χριστιανικὴν κοινότητα ἐκ τῶν Ρωμαίων, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο εἰς τὴν Αἰθιοπίαν δι' ἐμπόριον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ διαδόχου του, τοῦ ὁποίου εἶχον ἀναλάβει τὴν ἐκπαίδευσιν οἱ δύο ἀδελφοί, ἔλαβαν τὴν ἄδειαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα των. Καί ὁ μὲν Αἰδέσιος ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Τῦρον, ὁ Φρουμέντιος ὅμως ἐθεώρησε καθήκον του νὰ μεταβῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ νὰ πληροφορήσῃ τὸν Μ. Ἀθανάσιον, ὅτι καὶ οἱ Ἀβησσυνοὶ "λίαν ποθοῦσι τὸ νοερὸν εἰσδέξασθαι φῶς". Ὁ Μ. Ἀθανάσιος, ἀκούσας ταῦτα καὶ θεωρήσας, ὅτι δέν θάτοῦ ἦτο δυνατόν νὰ εὔρη καταλληλότερον ἱεραπόστολον ἀπὸ αὐτόν τοῦτον τὸν Φρουμέντιον, τὸν ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον καὶ "εἰς τὴν τοῦ Ξέθρους ἐξέπεμψε γεωργίαν". Ὁ δέ, καὶ τὴν πατρίδα καταλιπὼν, καὶ τοῦ μεγάλου πελάγους καταφρονήσας, κατέλαβε μὲν

τό ἀγεώργητον ἔθνος, ἐγεώργησε δέ προθύμως", καί "τούς ἀντιλέγειν τοῖς λόγοις πειρωμένους ἐθήρευσεν" (54). Πράγματι φαίνεται, ὅτι τό κήρυγμα τοῦ Φρουμεντίου ἐσημείωσεν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν, προσελκῦσαν ἐκ τῶν πρώτων εἰς τόν Χριστιανισμόν καί τόν ^{τοῦ} βασιλέα τῆς Αἰθιοπίας. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῦσι καί ἀνακαλυφθέντα νομίσματα τοῦ βασιλέως τούτου, τὰ ὅποια κατὰ μὲν τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του ἔχουν ἐπ' αὐτῶν εἰδωλολατρικὰ σύμβολα, ἐνῶ εἰς τὰ μεταγενέστερα ἔχει τεθῆ ὁ σταυρός. (55)

-ο-ο-

Διειστέξαμεν ἐν πολλῇ συντομίᾳ τὰ χρονικά ὅρια τριῶν περίπου ἀνθρωπίνων γενεῶν καί σχεδόν ὁλόκληρον τὴν "οἰκουμένην" τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Εἶδαμεν τὴν εἰς πλῆτος ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τό ἡρώκλειον ἔργον τῆς εὐρυτάτης διαδόσεώς του, τό ὅποῖον ἐπετελέσθη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καί εἰς τό ὅποῖον μερίδα λεόντιον εἶχον οἱ τρεῖς μεγάλοι τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρες. Ἡ "οἰκουμένη" ὅμως τῆς σήμερον εἶναι πολλαπλασία, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τείνει δέ νά διασπάρῃ τὰ ὅρια τοῦ γηίνου χώρου καί νά ἐπεκταθῇ εἰς τό ἀχανές καί ἀνεξερεῦνητον εἰσέτι διάστημα. Ἀφ' ἑτέρου, τό ποσοστὸν τῶν ψυχῶν, αἱ ὅποια μέχρι τοῦδε εἴτε δέν ἤκουσαν τό χριστιανικὸν μήνυμα, εἴτε δέν ἐπεδόθησαν εἰς αὐτό εἶναι ἀκόμη τεράστιον. Τὰ 2/3 τοῦ πληθυσμοῦ τῆς

ἐκέρδισε τὸν κόσμινον τῆς νίκης, διότι ὑπῆρξαν πολλοὶ Χριστιανοί, οἱ ὅποιοι ὅπως οἱ Τρεῖς Μεγάλαι 'Ιεράρχαι, ἐκήρυτταν τὸν Χριστιανισμόν ὄχι μόνον διὰ τῶν λόγων των, ἀλλὰ καὶ δι' ὁλοκλήρου τῆς ζωῆς των. Ἦσαν δὲ τόσον πεπεισμένοι διὰ τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεώς των καὶ διὰ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ^{ἐκείνη τῆς} ἐγκρατείας τῆς βασιλείας τῆς ἀγάπης, τῆς ὁμοφροσύνης καὶ τῆς ἐνότητος, μέ ὅλλας λέξεις τῆς οἰκουμενικότητος καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ὥστε ὑπὲρ αὐτῆς ἦσαν ἑτοιμοὶ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των νὰ θυσιάσουν.

Ὅπως δὲ γράφει ὁ *Touhnee* ἐνῷ εἰς τὸ εἰδωλολατρικὸν κρότος ... οὐδεὶς ἐθεώρει ἑαυτὸν κακλημένον νὰ ἀποθάνῃ διὰ μίαν κοσμοκρατορίαν, αὐτὴ ἡ ρωμαϊκὴ ἐξουσία ἦτο ἀνίκανος ἀπὸ τοῦ νὰ ἐμποδίσῃ πολίτας τοῦ πλέον ἀπολέμου τμήματος τῆς κοινωνίας ἀπὸ τοῦ νὰ θυσιάσουν ἑαυτούς πρὸς χάριν τῆς παγκοσμίου Χριστιανικῆς ^{καὶ παταχίμῃ τοῦ Touhnee} ἐκκλησίας. Ἡ κατὰ-στασις αὐτῇ, τόσον σπανία μέχρι σήμερον ~~εἰς τὸν~~ ~~αἰῶνα τῶν ἀποστόλων~~... εἶναι δυνατόν νὰ προσαναγγέλλῃ τὴν μελλοντικὴν σχέσιν μετὰ τῆς Πολιτείας καὶ Ὁρησκείας εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ὁ ὅποιος δὲν ἀνέτειλεν ἀκόμη εἰς τὴν ἐποχὴν μας".

Τὸν ἐρχομὸν τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ προπαρασκευάσαν οἱ σήμερον τιμώμενοι τρεῖς μεγάλοι τῆς Οἰκουμένης Διδάσκαλοι τόσον μέ τὴν ζωὴν των, ~~ἢ ὅποιον προβάλλεται διὰ τὴν μίμησιν, ὅσον καὶ μέ τὸ ἔργον των~~, τὸ ὅποϊον ὅλοι καλούμεθα νὰ συνεχίσωμεν.